

Stenungsunds kommun

Granskning av kommunens strategiska VA-planering

Building a better
working world

Innehåll

1. Sammanfattning	2
2. Inledning	3
2.1. Bakgrund.....	3
2.2. Syfte och revisionsfrågor	3
2.3. Avgränsning	3
2.4. Revisionskriterier.....	4
2.5. Ansvarig nämnd	4
2.6. Metod.....	4
2.7. Centrala begrepp	4
3. VA-situationen i Stenungsunds kommun.....	5
4. Dricksvattenförsörjning	6
4.1. Organisation.....	7
4.2. Bedömning.....	8
5. Styrning, uppföljning och kontroll	9
5.1. Våra utgångspunkter för styrning uppföljning och kontroll.....	9
5.2. Styrning.....	10
5.3. Internkontroll och uppföljning.....	10
5.4. Ekonomi	11
5.5. Bedömning.....	14
6. Dagvattenhantering.....	16
6.1. Bedömning	16
7. Samlad bedömning	17
7.1. Bedömning utifrån revisionsfrågorna	17
7.2. Slutsats	18

Bilagor:

Bilaga 1 Åtgärdslista

Bilaga 2 Bakgrund

Bilaga 3 Revisionskriterier

Bilaga 4 Dokument- och intervjuförteckning

1. Sammanfattning

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Stenungsunds kommun har EY genomfört en granskning av kommunens strategiska VA-planering. Syftet med granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll av vatten- och avloppsverksamheten. Granskningen har även syftat till att översiktligt kartlägga den nuvarande och historiska VA-situationen i Stenungsunds kommun.

Granskningen visar att utläckaget av dricksvatten i likhet med 2016 års granskning är en utmaning i kommunen. Uppföljning visar dock att utläckaget minskat väsentligt mellan 2020 och 2021 till följd av genomförda åtgärder på ledningsnätet.

Kommunstyrelsen har i vår mening på sikt säkerställt den framtida vattenförsörjningen genom den planerade överföringsledningen från Kungälv.

Granskningen visar att det saknas en DUF-plan i Stenungsunds kommun och därmed en långsiktig underhållsplan för ledningsnätet. Vi noterar att arbete med planen pågår. Granskningen visar även att det finns utvecklingsområden gällande förnyelsetakt i ledningsnätet och att det finns en underhållsskuld. VA-kollektivet har under mandatperioden varit självfinansierande, vi noterar dock att VA-kollektivet under en längre tid haft återkommande underskott och för åren 2019 och 2020 haft ett utgående negativt eget kapital. Kommunstyrelsen har under 2021 beslutat om förslag på ny VA-taxa innehållande en ökad reinvesteringarbudget och en plan för att återställa eget kapital inom VA-kollektivet.

Granskningen visar att kommunen saknar en klimatanpassningsplan och en plan för hantering av dagvatten vilket vi ser som ett utvecklingsområde. Vi noterar att arbetet med att ta fram planerna pågår. Vi konstaterar även att reinvesteringstakten i dagvattenätet under den senaste femårsperioden inte uppnår en realistisk nivå. Kommunstyrelsen har inom ramen för pågående detaljplan avseende nytt resecentrum beslutat om skyfallsåtgärder på initiativ av länsstyrelsen.

Vår sammanfattande bedömning utifrån granskningens syfte och grunderna för ansvarsprövning är att kommunstyrelsen inte fullt ut säkerställt en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll av vatten- och avloppsverksamheten i kommunen. I granskningen har vissa förbättringsområden identifierats och mot bakgrund av dessa rekommenderas kommunstyrelsen att:

- ▶ Säkerställa en långsiktig planering av reinvesteringarbehovet i ledningsnätet.
- ▶ Tillse att klimatanpassningsplan antas för att säkerställa att plan- och bygglagens krav gällande bestämmelser för översiktsplaner efterlevs.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Kommunrevisionen genomförde under 2016 en granskning av VA-planeringen i Stenungsunds kommun. Revisionen har i sin risk- och väsentlighetsanalys konstaterat att det alltså finns utvecklingsområden avseende den strategiska VA-planeringen. Kommunens ledningsnät är ålderstiget och det finns ett omfattande underhållsbehov i den allmänna VA-anläggningen. Mot bakgrund av ovanstående har revisorerna beslutat att genomföra en granskning av den strategiska VA-planeringen. Ansvarsgrunder som är aktuella i denna granskning är bland annat risk för bristande ledning, styrning och kontroll. Bakgrunden till granskningen beskrivs närmare i bilaga 2.

2.2. Syfte och revisionsfrågor

Granskningens huvudsakliga syfte har varit att bedöma om kommunstyrelsen säkerställer en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll av vatten- och avloppsverksamheten. Granskning har även syftat till att översiktligt kartlägga den nuvarande och historiska VA-situationen i Stenungsunds kommun.

I granskningen besvaras följande revisionsfrågor:

- ▶ Hur ser den nuvarande och historiska situationen ut gällande VA-försörjningen i Stenungsunds kommun?
- ▶ Hur säkerställer kommunstyrelsen tillräcklig tillgång till dricksvatten av god kvalitet?
- ▶ Har kommunstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll avseende kommunens vatten- och avloppsverksamhet samt dess finansiering?
  - Har kommunstyrelsen säkerställt en tillräcklig reinvesteringstakt i kommunens VA-verksamhet?
  - Hur fördelas kostnader mellan VA-kollektivet och skattekollektivet?
  - Finns antagna investerings- och underhållsplaner?
- ▶ Hur säkerställer kommunstyrelsen en ändamålsenlig hantering av dagvatten?

2.3. Avgränsning

Granskningen avser kommunstyrelsens styrning och uppföljning av VA-verksamheten i kommunen. De rekommendationer och bedömningar som lämnades i 2016 års granskning har beaktats. Revisionsfrågan avseende den nuvarande och historiska situationen gällande VA-försörjningen är av kartläggande karaktär och utgör inte underlag för bedömning i granskningen.

2.4. Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser, slutsatser och bedömningar. Revisionskriterierna i denna granskning utgörs i huvudsak av:

- ▶ Kommunallagen (2017:725) som bland annat innehåller bestämmelser om styrelse och nämnders ansvar, interna kontroll samt god ekonomisk hushållning.
- ▶ Lag om allmänna vattentjänster (2006:412) som bland annat innehåller regler om kommunernas ansvar inom vatten- och avloppsområdet.
- ▶ Plan- och bygglag (2010:900) som bland annat innehåller bestämmelser kring kommunens översiktsplan med bäring på VA-verksamheten
- ▶ Kommunens egna eventuella planer, riktlinjer, rutiner och mål inom vatten- och avloppsområdet.

Revisionskriterierna beskrivs närmare i bilaga 3.

2.5. Ansvarig nämnd

Granskningen omfattar kommunstyrelsen.

2.6. Metod

Granskningen har genomförts som en dokument- och intervjustudie. Samtliga intervjuade har beretts tillfälle att sakfelsgranska rapporten. Intervjuade och dokumentförteckning framgår av bilaga 4.

2.7. Centrala begrepp

Dagvatten – Avser nederbördsvatten, dvs. regn- eller smältvatten som ytligt avrinner från gårdar, tomter, gator, vägar, taktäckta ytor eller liknande.

Spillvatten – Förorenat vatten från hushåll, industrier, serviceanläggningar och dylikt, också kallat avloppsvatten.

Mm³ – Miljoner kubikmeter

Vattentäkt – En vattentäkt är en råvattenkälla, exempelvis sjöar (ytvattentäkter) eller grundvattenkällor (grundvattentäkter).

Vattendom - Tillstånd att bedriva vattenverksamhet (exempelvis hämta råvatten från en vattentäkt).

3. VA-situationen i Stenungsunds kommun

Stora Hällungen är den största sjön i Stenungsunds kommun och utgör den enda större ytvattentäkten i kommunen. Uttagsrätterna i sjön delas mellan kommunen, det statliga bolaget Vattenfall, samt industrin i kommunen. Fördelningen regleras genom avtal mellan parterna. Stenungsunds kommun har under 2021 genomfört en utredning av de historiska avtalen gällande uttagen, i tabell 1 nedan redovisas fördelningen av uttagen mellan åren 1957–2021. Av tabellen framgår att Stenungsunds andel år 1969 var 4,1 Mm³/år, kommunen överlät dock en del av denna mängd till industrin och kommunen har nu ett avtal som tillåter ett uttag om endast 1,1 Mm³/år. Kommunen överskrider för närvarande sin tilldelade vattenkvot med cirka 0,4 Mm³ och behöver därför "låna" vatten från övriga parter. Kommunens behov av vatten ökade under 70-talet och kommunen påbörjade därför planeringen av en kanal mellan Lilla Edet och Stenungsund för överföring av dricksvatten. Planerna på att bygga kanalen realiserades aldrig och kommunen slöt istället en överenskommelse med industrin om att köpa vatten vilket skedde inom ramen för den så kallade Vattengruppen (en samverkansgrupp mellan industrin och Stenungsunds kommun) som sammanträdde återkommande under 70- och 80-talet. Under 90-talet började Kungälv kommun att hämta vatten från Göta älv. I samband med detta väcktes återigen diskussionen om möjligheten för Stenungsunds kommun att hämta vatten utanför kommungränsen.

År	1957	1963	1969	2021
Tillåtet uttag enligt vattendom	1,2 Mm ³	6,9 Mm ³	11,0 Mm ³	11,0 Mm ³
Kommunens andel	0,4	2,2	4,1	1,1
Vattenfalls andel	0,8	1,5	3,7	2,4
Industrins totala andel		3,2	3,2	7,5

Tabell 1. Fördelning av uttag i Stora Hällungen 1957–2021 i miljoner kubikmeter (Mm³). Källa: Stenungsunds kommun.

4. Dricksvattenförsörjning

Stenungsunds kommun ingår idag i Göteborgsregionens (GR) regionala vattenförsörjningsplan. Vattenförsörjningsplanen antogs 2020 och beskriver tillgängliga vattenresurser, vattenbehov samt risker och hot mot regionens vattenförsörjning. Majoriteten av Stenungsunds kommuns vatten hämtas fortsatt från Stora Hällungen, därutöver finns grundvattenförekomster vid orterna Ucklum samt Huveröd. Grundvattentäkterna utnyttjas i mindre skala men är likväl av betydelse för kommunens vattenförsörjning. I kommunen finns tre vattenverk. Vattenfall har ett vattenverk i Vetteberget. Stenungsunds kommun köper färdigproducerat dricksvatten från Vattenfall. Runt 15 000 personer i Stenungsund, Ödsmål, Stora Höga, Jörlanda och Timmervik får vatten från verket. Vattnet är ytvatten från Stora Hällungen. Därutöver finns ett mindre vattenverk i Svenshögen som försörjer cirka 270 personer samt ett mindre vattenverk i Ucklum som försörjer cirka 200 personer.

Vattenfall säljer också vatten till de större industrierna i kommunen via ett separat distributionssystem. Under 2020 köpte kommunen cirka 1,6 Mm³ vatten från Vattenfall. Enligt årsredovisning för VA-kollektivet köptes och producerades totalt 1,9 Mm³ vatten i kommunen. Enligt gällande vattendom i Stora Hällungen får det årliga uttaget uppgå till max 11 Mm³/år. Enligt kommunens dricksvattenmodell delas uttagsrätterna i Stora Hällungen fortsatt mellan kommunen, Vattenfall och övrig industri genom interna avtal, i diagram 1 nedan redovisas den nuvarande fördelningen mellan parterna.

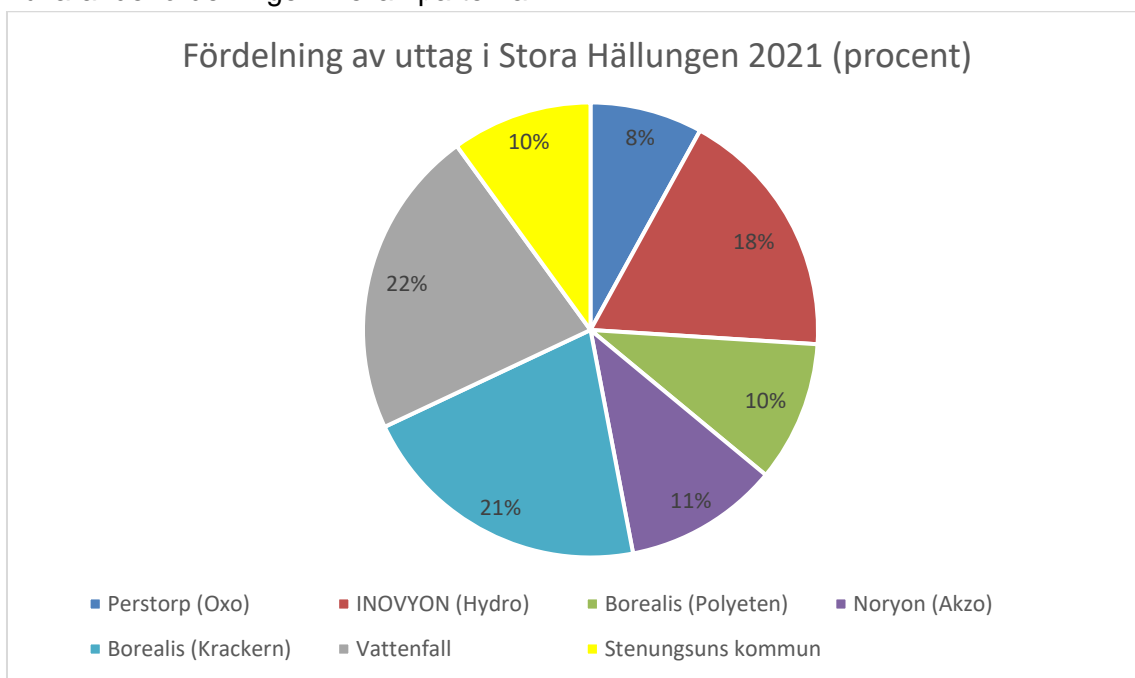

Diagram 1: Fördelning av uttag i Stora Hällungen 2021 mellan industrin, Vattenfall och kommunen. Källa: Stenungsunds kommun.

Kommunstyrelsen ingick 2014 ett intentionsavtal med Kungälv kommun. Avtalet syftar till att koppla ihop kommunernas ledningsnät för att trygga dricksvattenförsörjningen. För närvarande pågår projektering av en dricksvattenledning mellan kommunerna och ledningen beräknas vara på plats under slutet av 2023. Den nya dricksvattenledningen kommer även kunna

försörja Tjörns kommun via en befintlig överföringsledning mellan kommunerna. Av intervju framgår att ledningen till Kungälv kommer trygga den framtida vattenförsörjningen i de södra kommundelarna under en överskådlig tid. Granskningen visar dock att vattenförsörjningen under sommaren 2021 varit ansträngd. Kommunen har inte infört något bevattningsförbud, däremot har invånare uppmanats att spara vatten.

Det beskrivs i intervju att utläckaget i dricksvattenätet, i likhet med 2016 års granskning är ett problem. Av årsredovisning 2020 framgår att 31 procent (cirka 0,6 Mm³) av den totala mängden dricksvatten försvinner genom läckor i ledningsnätet innan vattnet når VA-abonnten. Motsvarande siffror för 2016 var 24 procent (cirka 0,4 Mm³). Enligt uppgift från förvaltningen har utläckaget minskat till cirka 17 % under 2021 till följd av vidtagna åtgärder på ledningsnätet.

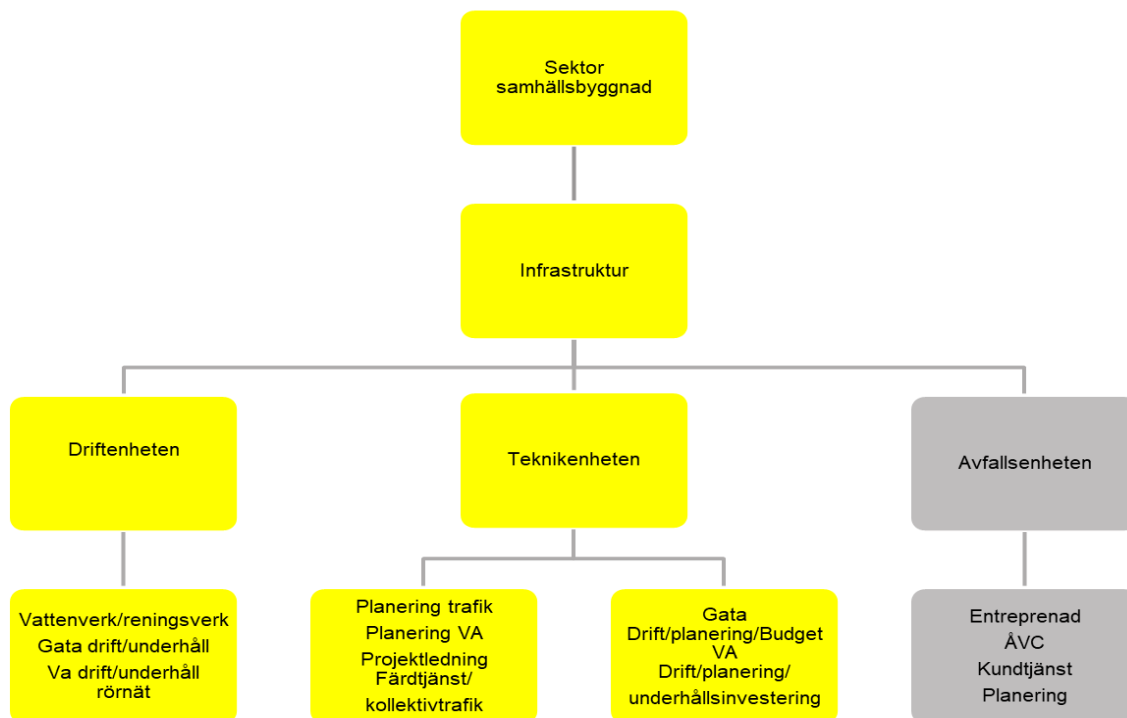
Av granskningen framgår att kommunen deltar i ett samarbete kring att minska industris vattenförbrukning. I samarbetet ingår kommunen, Research Institutes of Sweden (RISE) och företrädare för industrin. Det pågår även ett arbete med att kartlägga behovet av reinvesteringar och ta fram reinvesteringsplaner, vilket beskrivs närmare i nedanstående avsnitt.

4.1. Organisation

Kommunstyrelsen har ansvar för VA-försörjningen i Stenungsunds kommun. Enligt kommunstyrelsens reglemente ska styrelsen fullgöra uppgifter som enligt lag åligger kommunen i fråga om utbyggnad och förvaltning av den allmänna vatten- och avloppsanläggningen. Allmänna utskottet ska bereda samhällsbyggnadsfrågor och kommunövergripande frågor. Sektor samhällsbyggnad ansvarar för VA-försörjningen i kommunen. Under 2019/2020 genomfördes en omorganisation inom sektor Samhällsbyggnad. I den nya organisationen finns numera verksamheten infrastruktur. Verksamheten består av tre enheter; driftenheten, teknikenheten och avfallsenheten. Driftenheten och teknikenheten ansvarar för VA-verksamheten.

Driftenheten ansvarar för drift och löpande underhåll av ledningsnätet samt drift och underhåll av de två mindre vattenverk som kommunen äger. Teknikenheten ansvarar för planering och projektering i ledningsnätet. I nedanstående figur beskrivs organisationen i sin helhet.

Figur 1: organisationskarta avseende VA-verksamheten

4.2. Bedömning

- Vi bedömer att kommunstyrelsen i huvudsak säkerställt en ändamålsenlig hantering av dricksvatten.

Av lag om allmänna vattentjänster framgår att kommunen ansvarar för att tillgodose en allmän VA-anläggning inom ett verksamhetsområde där vattenförsörjning eller avlopp behöver ordnas i ett större sammanhang. Kommunen ansvarar för att VA-anläggningen uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljö och god hushållning med naturresurser.

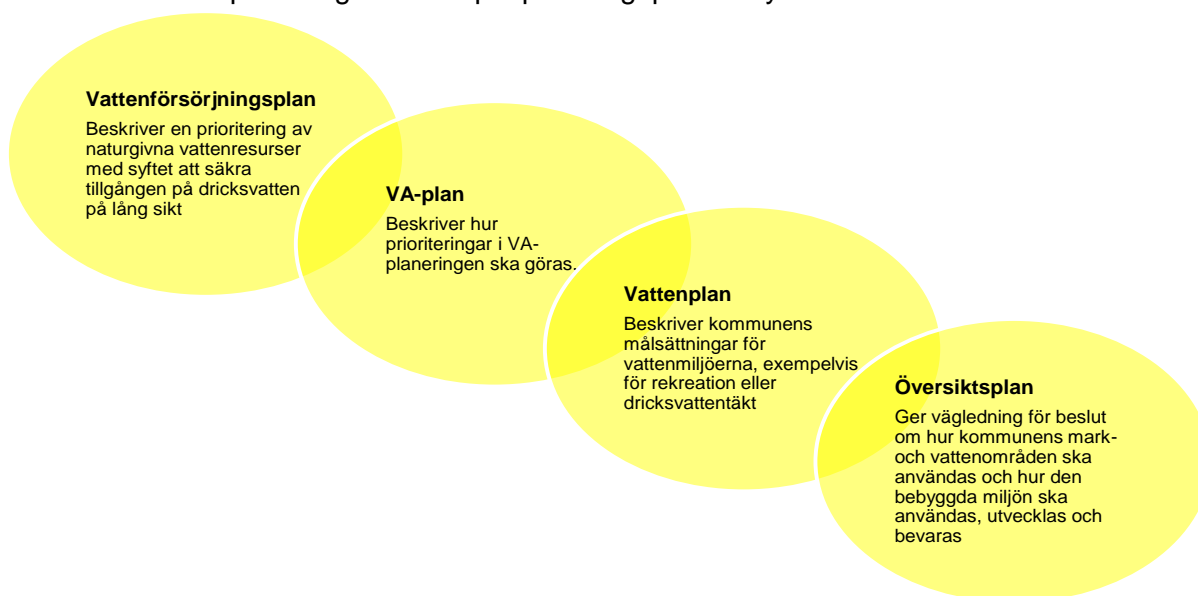
Granskningen visar att utläckaget av dricksvatten i likhet med 2016 års granskning är en utmaning i kommunen. Uppföljning av utläckaget i dricksvattenätet visar dock att utläckaget minskat väsentligt mellan 2020 och 2021 till följd av genomförda åtgärder på ledningsnätet, vilket vi ser positivt på.

5. Styrning, uppföljning och kontroll

5.1. Våra utgångspunkter för styrning uppföljning och kontroll.

Enligt kommunallagen ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. I kommunallagen anges även att kommuner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. God ekonomisk hushållning innebär enligt kommunens definition, att kommunens verksamhet ska bedrivas på ett sätt som säkerställer att även kommande generationer får en bra kommunal service samt att maximal nytta uppnås med minsta möjliga resursåtgång.

En ändamålsenlig VA-verksamhet kräver att verksamheten planeras, för att kunna förutse framtida behov, göra prioriteringar och tillse att verksamheten bedrivs på ett tillfredsställande sätt. Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning för kommunal VA-planering.¹ Enligt vägledningen kan en kommun ha flera styrdokument som är relaterade till VA-planeringen. Exempel på övergripande styrdokument illustreras nedan.

Figur 2: Exempel på planer för kommunal VA-planering.

Undantaget översiktsplanen krävs inga av styrdokumenterna ovan enligt vattentjänstlagen, miljöbalken eller plan- och bygglagen. Styrdokumenterna ska ses som kommunens styrmedel för att VA-verksamheten bedrivs på ett effektivt sätt.

¹ Se bilaga 2 revisionskriterier för mer information.

5.2. Styrning

I strategisk plan 2021–2023 och budget 2021 beskrivs styrningen i Stenungsunds kommun. Kommunfullmäktige har utifrån sin vision antagit två inriktningar. Utifrån inriktningarna utarbetas inriktningsmål. Till varje inriktningsmål finns indikatorer. Kommunfullmäktige har i budget 2021 bland annat antagit följande inriktningsmål:

”Stenungsunds kommun ska verka för en hållbar utveckling och därför minska sin påverkan på miljön och klimatet”

Till ovan inriktningsmål finns fem indikatorer, två av dessa indikatorer är kopplade till VA-verksamheten och redogörs för nedan:

- ▶ Utläckage av producerat dricksvatten från dricksvattenledningarna
- ▶ Inläckage av vatten i spillvattenledningarna

Ovanstående indikatorer saknar målvärden.

5.2.1. VA-planering

Enligt Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverkets vägledning bör varje kommun utarbeta en VA-plan som beskriver hur VA-försörjningen ska ordnas i kommunen. VA-planen kan i sin tur också bestå av flera olika styrdokument. I likhet med 2016 års granskning saknas en komplett VA-plan i enlighet med de kriterier som Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket formulerat i vägledningen. En VA-plan är under framtagande och förväntas vara klar under 2022.

5.3. Internkontroll och uppföljning

De för VA-verksamheten relevanta indikatorerna avseende utläckage av dricksvatten och ovidkommande vatten i spillvattennätet följs upp av kommunstyrelsen i samband med årsbokslut. Uppföljningen sker rent praktiskt genom flödesmätare som också ger förvaltningen indikatorer på var åtgärder behöver sättas in i ledningsnätet. I särredovisningen för VA-verksamheten redovisas även nyckeltal så som köpt vatten och nytillkomna VA-abonnenter.

Uppföljningen avseende ovidkommande vatten i spillvattenätet visar att 53 procent av vattnet i spillvattenätet 2020 bestod av ovidkommande vatten. Motsvarande siffra 2019 var 48 procent och under 2018, 42 procent.

Uppföljning sker även av enskilda investeringsprojekt avseende VA-verksamheten, detta redovisas till allmänna utskottet dels utifrån årshjul, dels vid avvikelser från budget och tidsplan.

Kommunstyrelsen har antagit en internkontrollplan för 2021 innehållande sju riskområden och kontrollmoment. I interkontrollplanen framgår inte kontrollmoment som avser VA-verksamheten.

5.4. Ekonomi

Enligt lag om allmänna vattentjänster skall VA-huvudmannen årligen upprätta en separat balans- och resultaträkning för verksamheten (en särredovisning). I Stenungsunds kommun redovisas särredovisningen i kommunens årsredovisning.

Av intervju framgår att VA-kollektivet varit självfinansierande under mandatperioden. Av bokslutet 2020 framgår att VA-kollektivet, i likhet med 2019, hade ett eget negativt kapital som för 2020 uppgick till -4 696 tkr. Enligt gällande regelverk ska underskott antingen lösas upp mot tidigare överuttag (3-årsregeln) eller redovisas som en förlust, det vill säga negativt eget kapital². Underskott kan täckas av ett överskott inom en treårsperiod, därefter anses verksamheten vara skattefinansierad³. I nedanstående diagram redovisas resultat och utgående eget kapital för VA-verksamheten

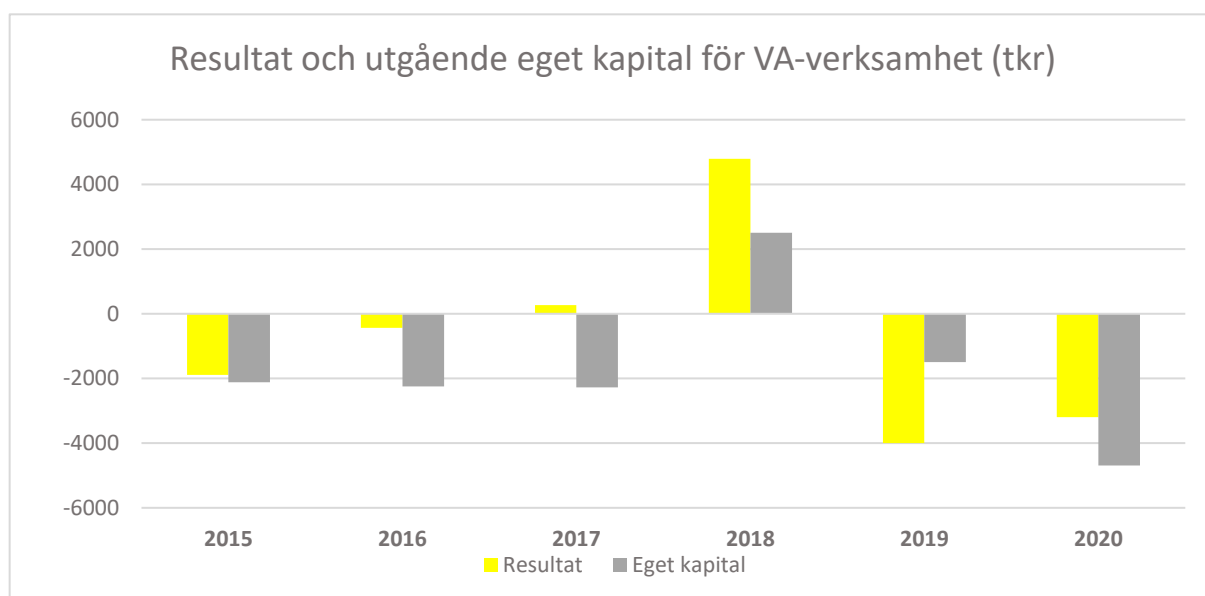

Diagram 2: Resultat och utgående eget kapital för VA-verksamhet 2015–2020 (tkr)

Av budget 2021 framgår att en taxehöjning om 12 procent har beslutats för 2021. I budget framgår att en årlig höjning av taxan kommer att krävas för att genomföra nödvändiga investeringar och underhåll av VA-nätet under kommande år. Förvaltningen har under 2021 utarbetat ett förslag på ny VA-taxa, förslaget innehåller en plan för att återställa det egna kapitalet för VA-kollektivet. Kommunstyrelsen beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober att föreslå för kommunfullmäktige att godkänna förslag på ny VA-taxa. Den nya taxan innebär en årlig avgiftshöjning med 12 procent fram till 2023, varefter taxan kommer indexuppräknas. Kommunfullmäktige antog den nya VA-taxan vid sitt sammanträde den 11 november.

5.4.1. Drift- underhålls och förnyelseplanering

Begreppet drift-, underhålls- och förnyelseplan (DUF) avser verksamhetsplaner för den allmänna VA-anläggningen. I en förnyelseplan för den allmänna VA-anläggningen beskrivs

² Ekonomisk redovisning för VA-branschen, s. 48.

³ Prop. 2005/06:78, s. 87

både det strategiska förnyelsebehovet på längre sikt och planering av konkreta förnyelseåtgärder. Det kan avse både ledningsnät och andra delar av anläggningen. I likhet med 2016 års granskning pågår ett arbete med en DUF-plan för ledningsnätet.

Av intervju framgår att det finns en underhållsskuld gällande ledningsnätet och att reinvesteringstakten i nuläget inte är tillräcklig. För VA-verksamheten finns en årlig budget för drift och underhåll på cirka 9 mnkr. Därutöver finns en årlig investeringsbudget på cirka 6 mnkr som för 2022 kommer öka till 12 mnkr. För större projekt (som tar mer än 50 procent av den löpande budgeten i anspråk äskas separata medel). Förvaltningen har utarbetat en åtgärdsplan för perioden 2020–2023 för ledningsnätet i Stenungsunds kommun. Åtgärdsplanen beskriver översiktligt status på ledningsnätet, inventering av underhållsbehov och prioriteringsmetod för åtgärder.

Inventering av ledningsnätet sker dels genom periodiska besiktningar utifrån en besiktningsplan, dels genom löpande besiktningar som genomförs av driftpersonalen. Förvaltningen använder två system för kartläggning av underhållsbehovet. För åtgärder på anläggningar ovan mark används systemet VA-operatör. För åtgärder på ledningsnätet används istället systemet VA-banken. VA-banken är en kartdatabas där hela VA-nätet finns dokumenterat och där status på anläggningarna succesivt matas in i systemet.

En prioriteringslista för åtgärdsbehov är framtagen. Underlag för prioriteringslistan är filmningar av ledningar, framtagen spillvattenmodell⁴, spolplan⁵ samt information från driftavdelningens personal.

Prioriteringen av åtgärder är baserad på följande parametrar:

- ▶ Kondition på ledningsnät och pumpstationer
- ▶ Kapacitet på ledningsnät och pumpstationer
- ▶ Utbyggnadsplaner
- ▶ Resurser/Ekonomi

Prioriteringslistan innehåller åtgärder på ledningsnätet och pumpstationer. Listan innehåller information om åtgärdernas omfattning så som ledningssträckans längd och rördimensioner samt information om åtgärdens kostnad. Samtliga åtgärder prioriteras utifrån en eller flera av ovannämnda fyra parametrar. Prioriteringslistan innehåller inte information om när åtgärderna ska genomföras (se bilaga 1).

Förvaltningen har påbörjat arbetet med en förnyelseplan för ledningsnätet som bland annat beskriver ledningsnätets material- och åldersfördelning, status, förnyelsetakt och behov av förbättring avseende planering.

---

⁴ **Spillvattenmodellen** är framtagen 2019 av ett externt konsultföretag och beskriver bland annat inventeringar av underhållsbehov och åtgärdsförslag på ledningssystem och pumpstationer.

⁵ **Spolplan** upprättas inför luft- och vattenspolning av ledningar.

5.4.2. Förnyelsetakt

Förnyelsetakt är ett värde som visar på förhållandet mellan den totala längden på ledningsnätet och längden av de ledningarna som förnyats under ett år. Förnyelsetakten visar på hur lång tid det skulle ta att byta ut alla ledningar i ledningsnätet om samma längd ledningar förnyas varje år och ledningsnätet inte blir större. Förnyelsetakten räknas ut genom följande formel:

$$\text{Förnyelsetakt \%} = \frac{\text{Längd förnyade ledningar under året}}{\text{Total längd ledningsnät i början av året}} \times 100$$

Av utkast på förnyelseplan för 2021 framgår förnyelsetakten avseende ledningsnätet i Stenungsunds kommun. I tabellen nedan presenteras förnyelsetakt för 2021 samt femårsmedelvärde i procent och år (dvs. hur lång tid det skulle ta att byta ut hela ledningsnätet med befintlig förnyelsetakt utan utbyggnad av ledningsnätet). Tabellen visar att det skulle ta drygt 1000 år att byta ut vattenledningsnätet - och spillvattenätet med 2021 års förnyelsetakt. Gällande dagvattenätet är förnyelsetakten för 2021 obefintlig. Då reinvesteringar i ledningsnätet kan variera kraftigt från år till år är det väsentligt att titta på femårsmedelvärdet för att få en rättvisande bild av förnyelsetakten. Femårsmedelvärdet visar att förnyelsetakten är väsentligt högre för ledningsnätet, även om förnyelsetakten för dagvattenledningsnätet fortsatt ligger på en mycket låg nivå.

Ledningstyp	Förnyelsetakt 2021, procent	Femårsmedelvärde, procent	Femårsmedelvärde, antal år
Vattenledningsnätet	0,1 %	0,3 %	300 år
Spillvattenledningsnätet	0,1 %	0,4 %.	250 år
Dagvattenledningsnätet	0 %	0,01 %.	10 000 år

Tabell 2: Ledningsnätets förnyelsetakt

5.4.3. Livslängd

Vatten- och avloppsledningar i mark är långlivade samhällsinvesteringar. Markförhållande, material och läggningsmetod har stor betydelse för dess hållbarhet, det är därmed inte helt enkelt att ange en tydlig gräns för livslängden på befintligt ledningsnät, enligt Svenskt Vatten har de ledningar som läggs idag en livslängd på mellan 100–150 år. Det är därför relevant att känna till åldern på ledningsnätet för att uppskatta vad som är en rimlig förnyelsetakt. I utkast på förnyelseplan för 2021 anges att det saknas information om ålder för över 50 procent av vattenledningarna och över 60 procent för spill- och dagvattenledningarna. Åldersfördelningen för de delar av ledningsnätet där åldern är känd är uppdelad enligt nedanstående diagram. Diagrammet visar att större delen av ledningsnätet byggdes mellan åren 1960–2010.

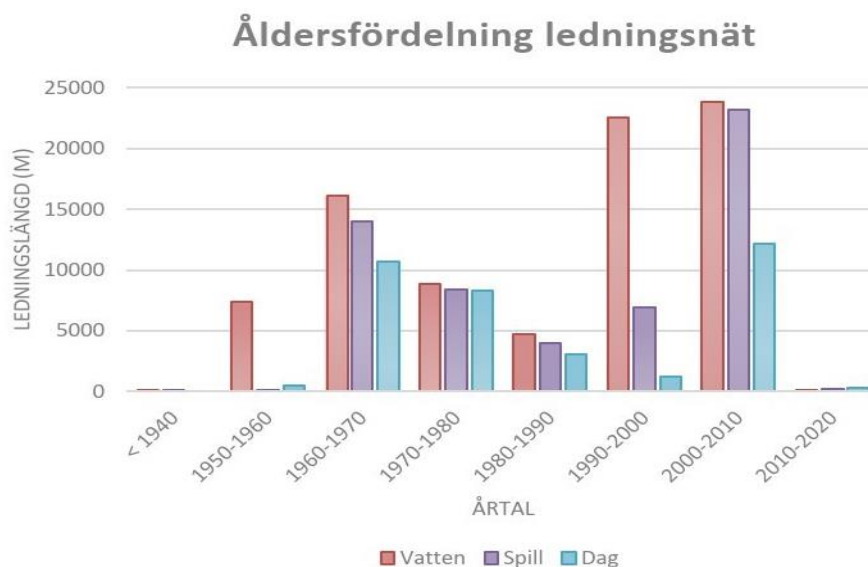

Diagram 3: Åldersfördelning ledningsnät

5.5. Bedömning

- ▶ *Vi bedömer att kommunstyrelsen inte fullt ut säkerställt en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll avseende kommunens vatten- och avloppsverksamhet samt dess finansiering.*

Enligt kommunallagen ska kommuner ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. God ekonomisk hushållning innebär enligt kommunens definition, att kommunens verksamhet ska bedrivas på ett sätt som säkerställer att även kommande generationer får en bra kommunal service samt att maximal nytta uppnås med minsta möjliga resursåtgång.

I Svenskt Vattens hållbarhetsindex anges att en tillfredställande status på den allmänna VA-anläggningen förutsätter en tillräcklig förnyelsetakt och en långsiktig planering. Svenskt Vatten rekommenderar ingen specifik förnyelsetakt, däremot anges att en långsiktig förnyelseplan bör sträcka sig över minst tio år.

Granskningen visar att det saknas en DUF-plan i Stenungsunds kommun och därmed en långsiktig underhållsplan för ledningsnätet. Förvaltningen har utarbetat en åtgärdsplan för ledningsnätet som beskriver status och planerade åtgärder i ledningsnätet, åtgärderna i planen är dock inte tidsbestämda. Prioriteringar av underhållsåtgärder sker utifrån en prioriteringsordning som utgår från bland annat risk avseende status och kapacitet på VA-anläggningarna.

Kommunen saknar i dagsläget information om status och ålder på större delar av ledningsnätet. För den delen av ledningsnätet där åldern är känd, är majoriteten av ledningarna mellan 10–60 år. Utifrån en teoretisk livslängd på 100–150 år innebär detta att förnyelsetakten för den senaste femårsperioden inte är tillräcklig, detta indikeras också av utläckaget och ovidkommande vatten i ledningsnätet. Det pågår dock ett arbete med att inventera och kartlägga status på ledningsnätet vilket vi ser som positivt.

VA-kollektivet har under mandatperioden varit självfinansierande, vi noterar dock att VA-kollektivet under en längre tid haft återkommande underskott och för åren 2019 och 2020 haft ett utgående negativt eget kapital. Enligt gällande regelverk ska underskott inom VA-kollektivet antingen lösas upp mot tidigare överuttag eller redovisas som en förlust, det vill säga negativt eget kapital. Underskott kan täckas av ett överskott inom en treårsperiod, därefter anses verksamheten vara skattefinansierad. Kommunstyrelsen har under 2021 beslutat om förslag på ny VA-taxa innehållande en ökad reinvesteringsbudget och en plan för att återställa eget kapital inom VA-kollektivet.

Granskningen visar att det i likhet med 2016 års granskning saknas en samlad VA-plan enligt Havs- och vattenmyndigheten samt Naturvårdsverkets vägledning. Vi noterar att arbetet med en VA-plan pågår och att denna förväntas vara klar under 2022. Uppföljning av VA-verksamheten sker dels genom kommunstyrelsens uppföljning av investeringar, dels vid årsbokslut då kommunstyrelsen erhåller uppföljning av indikatorer och för VA-verksamheten relevanta nyckeltal.

6. Dagvattenhantering

En ändamålsenlig hantering av dagvatten är väsentlig för att förebygga översvämningar vid kraftiga skyfall och hindra förorenat vatten från att rinna ut i vattendrag. Av intervju framgår att det i likhet med 2016 års granskning saknas en dagvattenplan i kommunen, det pågår ett arbete med att ta fram en så kallad dagvattenmodell som ska utgöra underlag för dagvattenplanen. Dagvattenmodell beräknas vara klar juni 2022 och uppstart av framtagande av dagvattenplan förväntas göras under första kvartalet 2022.

Då dagvattenplan saknas hanteras frågor kring dagvatten främst inom ramen för gällande detaljplaner. Inom ramen för det pågående arbetet med detaljplan avseende nytt resecentrum i Stenungsunds kommun har ett behov av skyfallsåtgärder för att förebygga översvämningar inom planområdet identifierats av Länsstyrelsen. Kommunstyrelsen har vid sitt sammanträde den 29 november 2021 godkänt en investering för skyfallshantering i form av ett fördröjningsmagasin vid Stenungskolan, investeringen beräknas uppgå till 10 mnkr och kommer inarbetas i 2023 års investeringsbudget. Fördröjningsmagasinet kan enligt tjänsteskrivelse anläggas som park eller annan rekreativ yta som kan tillåtas översvämmas vid kraftigt skyfall.

I plan- och bygglagen anges att kommunen i sin översiktsplan ska ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av bland annat översvämningar som är klimatrelaterade. Kommunen ska även ge sin syn på hur sådana risker kan minska eller upphöra. Kommunfullmäktige beslutade under 2020 om en ny översiktsplan. I översiktsplanen anges att kommunens syn på risken för översvämningar kommer redovisas i den kommande klimatanpassningsplanen. Kommunfullmäktige beslutade på kommunstyrelsens förslag den 12 september 2021 att kommunstyrelsen ska utgöra styrgrupp för arbetet med klimatanpassningsplanen. Efter detta har kommunstyrelsen konkretiserat och utsett allmänna utskottet till styrgrupp för uppdraget. Arbetet med klimatanpassningsplanen pågår och förväntas slutföras under 2022.

6.1. Bedömning

- ▶ *Vi bedömer att kommunstyrelsen inte fullt ut säkerställt en ändamålsenlig hantering av dagvatten.*

I PBL kap 3. 5 § anges att kommunen i sin översiktsplan ska ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. I kommunens översiktsplan anges att kommunen syn enligt PBL kap 3. 5§ kommer redovisas i den kommande klimatanpassningsplanen.

Granskningen visar att kommunen saknar en klimatanpassningsplan och en plan för hantering av dagvatten vilket vi ser som ett utvecklingsområde. Vi noterar att arbetet med att ta fram planerna pågår. Vi konstaterar även att reinvesteringstakten i dagvattenätet under den senaste femårsperioden inte uppnår en realistisk nivå.

7. Samlad bedömning

7.1. Bedömning utifrån revisionsfrågorna

Revisionsfrågor	Bedömning
Hur säkerställer kommunstyrelsen tillräcklig tillgång till dricksvatten av god kvalitet?	<p>Vi bedömer att kommunstyrelsen i huvudsak säkerställt en ändamålsenlig hantering av dricksvatten.</p> <p>Granskningen visar att utläckaget av dricksvatten i likhet med 2016 års granskning är en utmaning i kommunen. Uppföljning av utläckaget i dricksvattenätet visar dock att utläckaget minskat väsentligt mellan 2020 och 2021 till följd av genomförda åtgärder på ledningsnätet, vilket vi ser positivt på. Kommunstyrelsen har i vår mening på sikt säkerställt den framtida vattenförsörjningen genom den planerade överföringsledningen från Kungälv.</p>
Har kommunstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll avseende kommunens vatten- och avloppsverksamhet samt dess finansiering?	<p>Vi bedömer att kommunstyrelsen inte fullt ut säkerställt en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll avseende kommunens vatten- och avloppsverksamhet samt dess finansiering.</p> <p>Granskningen visar att det saknas en DUF-plan i Stenungsunds kommun och därmed en långsiktig underhållsplan för ledningsnätet. Vi noterar att arbete med planen pågår. Granskningen visar även att det finns utvecklingsområden gällande förnyelsetakt i ledningsnätet och att det finns en underhållsskuld. VA-kollektivet har under mandatperioden varit självfinansierande, vi noterar dock att VA-kollektivet under en längre tid haft återkommande underskott och för åren 2019 och 2020 haft ett utgående negativt eget kapital. Kommunstyrelsen har under 2021 beslutat om förslag på ny VA-taxa innehållande en ökad reinvesteringarbudget och en plan för att återställa eget kapital inom VA-kollektivet.</p>
Hur säkerställer kommunstyrelsen en ändamålsenlig hantering av dagvatten?	<p>Vi bedömer att kommunstyrelsen inte fullt ut säkerställt en ändamålsenlig hantering av dagvatten.</p> <p>Granskningen visar att kommunen saknar en klimatanpassningsplan och en plan för hantering av dagvatten vilket vi ser som ett utvecklingsområde. Vi noterar att arbetet med att ta fram planerna pågår. Vi konstaterar även att reinvesteringstakten i dagvattenätet under den senaste femårsperioden inte uppnår en realistisk nivå.</p>

7.2. Slutsats

Vår sammanfattande bedömning utifrån granskningens syfte och grunderna för ansvarsprovning är att kommunstyrelsen inte fullt ut säkerställt en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll av vatten- och avloppsverksamheten i kommunen. I granskningen har vissa förbättringsområden identifierats och mot bakgrund av dessa rekommenderas kommunstyrelsen att:

- ▶ Säkerställa en långsiktig planering av reinvesteringsbehovet i ledningsnätet.
- ▶ Tillse att klimatanpassningsplan antas för att säkerställa att plan- och bygglagens krav gällande bestämmelser för översiktsplaner efterlevs

Göteborg den 28 januari 2022

Johan Palmgren
Verksamhetsrevisor
Ernst & Young AB

Liselott Daun
Certifierad kommunal yrkesrevisor
Ernst & Young AB

Christoffer Henriksson
Certifierad kommunal yrkesrevisor
Ernst & Young AB

Bilaga 1. Åtgärdslistor

Område	Ledningsräcka/ Pumpstation	Längd (m)	Dim/Mat	Beskrivning	Ekonomi (kr)	Prio utifrån kondition	Prio utifrån kapacitet	Prio utifrån resurser	Prio utifrån utbyggnadsplaner	Prio summering
Nosnäs	SNB1363-SNB70	120	400 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	840000	3	3	3	3	18
Lilla Vägen	SNB1151-SNB904	340	300 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	2380000	3	3	2	3	17
Kvarnhöjden	SNB1839-SNB1899	2190	300 btg, 225 pvc	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	15330000	3	3	1	3	16
Spekeröd	SNB1754-SNB1159	800	225 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	5600000	3	3	1	3	16
Nosnäs	SNB1003-SNB1363	615	400 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	4305000	3	3	1	3	16
Kyrkeby	SNB2262-SAG788	230	225 btg	TV-inspektion	460000	3	3	3		15
Dala	SNB334-Pst31	620	225 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	4340000	3	3	1	1	14
Dala	Pst31 Uddevällavägen			Ökad kapacitet	1000000	2	3	3	1	14
Kyrkan	SNB512-SNB2661	350	225 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	2450000	3	2	2	1	13
Munkeröd	Pst21 Mejselvägen			Ökad kapacitet	1000000		3	3	3	12
Munkeröd	Pst22 Munkerödsvägen			Utredning, anslutningskontroller, filmning	300000		3	3	3	12
Munkeröd	SNB1607-SNB132	580	300 btg	Ny ledningsdragnig	2900000		3	2	3	11
Nyponngatan	SNB746-SNB2666	300	225 btg	Omläggning/Utredning, felkopplingar, film	2100000	3		2	3	11
Munkeröd	SNB374-SNB1175	265	90PE, 200PE is	Ny ledningsdragnig	1855000		3	2	3	11
Uddevällavägen	SNB781-SNB13 (Stråvliden)	525	800 btg	TV-inspektion	1050000	1	2	2	3	11
Södra vägen	SNB850-SNB406	350	500 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	2450000	2		2	3	9
Kolningsberget	Antal hus 175	4780		Utredning tillskottsvatten	715000		3	3		9
Skolan	Antal hus 120	5260		Utredning tillskottsvatten	570000		3	3		9
Stenungsunds kommun	Hela ledningsnätet			Inventering släppbrunnar på ledningsnätet	500000	3		3		9
Kyrkan	Antal hus 45	1640		Utredning tillskottsvatten	210000		3	3		9
Stenunga allé	Antal hus 20	640		Utredning tillskottsvatten	100000		3	3		9
Ucklum	Antal hus 135	6430		Utredning tillskottsvatten	696787	3		3		9
Kyrkeby	SNB46-SNB2164	540	225 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	3780000		3	2		8
Norra vägen	SNB2103-SNB660	280	500 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	1960000	1	1	2	2	8
Norra vägen	SNB1585-SNB1795	150	500 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	1050000	1	1	2	2	8
Ribbenäs	SNB733-SNB512	286	160 PVC	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	2002000		2	2	1	7
Stenungs torg	Pst18 Stenunga Allé			Ökad kapacitet	1000000		1	3	2	7
Mjösund	Pst32 Mjösundsvägen			Utredning, filmning	200000	2		3		7
Jorlanda	Pst53 Olof Wiks väg			Utredning	200000	2		3		7
Krukmalarevägen	Pst38-SNB334	1730	225 btg	Reinlig/omläggning	1845000	2		2		6
Strandnorrum	STB598-STB744	246	160 PP	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	1722000		2	2		6
Stråvliden	Pst30 Stråvliden			Ökad kapacitet	1000000			3	3	6
Södra vägen	SNB406-SNB70	50	500 btg	TV-inspektion	100000			3	3	6

Figur 3: Åtgärdslista bilaga 1a.

Område	Ledningsräcka/ Pumpstation	Längd (m)	Dim/Mat	Beskrivning	Ekonomi (kr)	Prio utifrån kondition	Prio utifrån kapacitet	Prio utifrån resurser	Prio utifrån utbyggnadsplaner	Prio summering
Bråland	SNB587-SNB590	659	225 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	4613000	1	1	1		5
Strandnorrum	Antal hus 265	5020		Utredning tillskottsvatten	990000		1	3		5
Bråland	SNB1268-SNB2172	131	225 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	917000	1	1	3		5
Ångsvägen	SNB222-SNB647	130	400 btg	Utredning/TV-inspektion	910000		1	3		5
Salångsvägen	SNB222-SNB538	300	400 btg	Utredning/TV-inspektion	600000		1	3		5
Ångsvägen	Antal hus 115	5340		Utredning tillskottsvatten	565000		1	3		5
Strandvägen	Antal hus 135	3780		Utredning tillskottsvatten	550000		1	3		5
Gårdesvägen	SNB537-SNB229	255	400 btg	Utredning/TV-inspektion	510000		1	3		5
Mariagården	Antal hus 90	5080		Utredning tillskottsvatten	470000		1	3		5
Hallerne	Antal hus 120	2340		Utredning tillskottsvatten	460000		1	3		5
Norr om skolan	Antal hus 105	3450		Utredning tillskottsvatten	455000		1	3		5
Solgårdsdalen	Antal hus 80	1520		Utredning tillskottsvatten	310000		1	3		5
Brålandvägen	Antal hus 60	3220		Utredning tillskottsvatten	310000		1	3		5
Hallerne	Pst27 Hallerne			Utredning	200000	1		3		5
Hallerne	Pst24 Kobergsvägen			Utredning	200000	1		3		5
Hallerne	Pst23 Hallerleden			Utredning	200000	1		3		5
Kyrkeby	SNB2426-SNB2220	70	225 btg	TV-inspektion	140000	1		3		5
Lilla Solvådevägen	SNB1608-SNB1500	60	226 btg	Utredning/TV-inspektion	120000	1		3		5
Solvådevägen	SNB1858-SNB898	55	227 btg	Utredning/TV-inspektion	110000	1		3		5
Söbacken	SNB1928-SNB1638	85	300 btg	Reinlig	90000	1		3		5
Söbackevägen	STB838-SNB580	30	225 btg	Utredning/TV-inspektion	60000	1		3		5
Olof Wiks väg	SNB1895-Pst53	380	225 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	2660000	1		2		4
Högenorrum	SNB4-SNB1758	295	160 PP	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	2065000		1	2		4
Hallerleden	SNB1490-SNB1885	240	225 btg	Omläggning/Ökad ledningskapacitet	1680000		1	2		4
Kyrkenorrum	Antal hus 375	9700		Utredning tillskottsvatten	1500000		1	2		4
Kyrkeby	SNB1204-Pst52	190	225btg	TV-inspektion	1330000	1		2		4
Högenorrum	Antal hus 290	6870		Utredning tillskottsvatten	1070000		1	2		4
Ångsvägen	Pst15 Ångsvägen			Ökad kapacitet	1000000			3		3

Figur 4: Åtgärdslista bilaga 1b.

Bilaga 2. Bakgrund

Kommunen har enligt lag (2006:412) om allmänna vattentjänster ansvar för att i vissa fall ordna vatten och avlopp för befintlig och blivande bebyggelse. Enligt lagen ansvarar kommunen för att ordna med vatten och avlopp (VA) för de boende i ett område om det behövs för att skydda människors hälsa eller miljön. Det är kommunstyrelsen som i Stenungsunds kommun ansvarar för vatten- och avloppsförsörjningen samt underhåll och drift av kommunens VA-nät. Kommunens tjänstemannaorganisation för VA-frågor återfinns inom sektor samhällsbyggnad och utgörs av VA-enheten. Största delen av Stenungsunds dricksvatten produceras i ett vattenverk som drivs av en extern leverantör. Kommunen köper vatten av leverantören men ansvarar för alla ledningsnät. Kommunen har även mindre vattenverk och reningsverk i egen regi.

Under 2016 genomförde kommunrevisionen en granskning av kommunens VA-försörjning. Granskningen visade bland annat att det saknades flera för VA-verksamheten viktiga styrdokument och att det fanns utvecklingsområden avseende uppföljningen av underhålls- och förnyelsetakten i kommunens VA-anläggningar. Vidare framkom att inträngningar och utläckage i ledningsnätet var vanligt förekommande och att en strategi för hantering av dagvatten saknades.

Bilaga 3. Revisionskriterier

Revisionskriterier är de bedömningsgrunder som bildar underlag för granskningens analyser, slutsatser och bedömningar. Revisionskriterierna för denna granskning kommer i huvudsak att utformas med utgångspunkt från följande:

- ▶ Kommunallag (2017:725)
  - ▶ Enligt kommunallagen 11 kap. §1 ska kommuner ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet.
  - ▶ Enligt kommunallagen 6 kap. § 6 ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.
- ▶ Plan- och bygglag (2010:900)
  - ▶ Enligt plan- och bygglagen 3 kap. § 5 ska kommunen i sin översiktsplan ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra.
- ▶ Lag om allmänna vattentjänster
  - ▶ Av § 6 framgår att om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, skall kommunen bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, samt se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va- anläggning.
  - ▶ Av 10 § framgår att en allmän va-anläggning skall ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser. När det är förenligt med anläggningens huvudsakliga ändamål, bör den ordnas och drivas så att också andra allmänna intressen som har behov av anläggningen kan tillgodoses.
- ▶ Vägledning för kommunal VA-planering (Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014:1)
  - ▶ Av rapporten beskrivs begreppet VA-plan som ett styrdokument som beskriver hur VA-försörjningen ska ordnas i hela kommunen d.v.s. både inom och utanför kommunalt verksamhetsområde. Vidare framgår att en kommunal VA-plan inte är något som krävs i vattentjänstlagen, miljöbalken eller plan- och bygglagen. Den saknar rättsligt bindande verkan och ska därför ses som kommunens egna styrmedel för att åtgärder ska kunna genomföras på ett effektivt sätt.
  - ▶ Rapporten listar dock ett antal dokument som kan utgöra en VA-plan och vad dessa dokument kan eller bör innehålla, bland annat dessa:
    - ▶ Vattenförsörjningsplan

Begreppet vattenförsörjningsplan har utvecklats inom ramen för det nationella och regionala miljömålsarbetet och har fått stor spridning. Hur vattenförsörjningsplaner kan se ut och hur man kan ta fram dem beskrivs bland annat i rapporter från Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) och Länsstyrelsen i Västra Götalands län. En vattenförsörjningsplan bör beskriva och lyfta fram de naturgivna vattenresurserna samt innehålla en prioritering av de viktiga resurserna med syftet att säkra tillgången på dricksvatten i ett område på lång sikt. Vattenförsörjningsplanen bör sammanställa alla behov av vatten, även för t.ex. bevattning och industriändamål. En vattenförsörjningsplan kan utgöra en del i arbetet med VA-planen, men kan också vara en fristående del som ger ett underlag till VA-planen.

En kommunal VA-plan bör utformas så att den även inrymmer väsentliga delar av det som ska ingå i en vattenförsörjningsplan vad gäller såväl tillgång som behov av vatten. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014:1

► Drift-, underhålls- och förnyelseplan

Begreppet drift-, underhålls- och förnyelseplan (DUF) avser verksamhetsplaner för den allmänna anläggningen. I en förnyelseplan för den allmänna VA-anläggningen beskrivs både det strategiska förnyelsebehovet på längre sikt och planering av konkreta förnyelseåtgärder. Det kan avse både ledningsnät och andra delar av anläggningen.

Ett annat begrepp som används i detta sammanhang är saneringsplan. En saneringsplan avser ofta åtgärder för att minska bräddningar och tillskottsvatten till avloppsreningsverk men begreppet kan också syfta på åtgärder för att ansluta enskilda avlopp.

► Dagvattenstrategi

Dagvattenhanteringen är en viktig fråga som kräver ett långsiktigt perspektiv mot bakgrund av den klimatförändring som sker. Syftet med en dagvattenstrategi är att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar dagvattenhantering med avseende på vattenkvalitet och risk för översvämningar, med hänsyn till ett förändrat klimat. Det är viktigt att komplettera med andra kommunala dokument som kan vara viktiga underlag och ställningstaganden för VA-planeringen såsom risk- och sårbarhetsanalyser och klimatanpassningsplaner.

Dagvattenstrategin bidrar till en enhetlig hantering av dagvattenfrågorna i samhällsplaneringen och vid drift och underhåll. En dagvattenstrategi behandlar dagvattenhantering vid nybyggnad, ombyggnad, ändrad markanvändning samt drift och underhåll av byggnader och anläggningar. Vägval kan då analyseras och övervägas t.ex. om dagvattnet ska hanteras i öppna system eller i kulvert. För hantering i ett öppet system krävs ytor och då kan synergier uppnås i stadsplaneringen så att vattnet också tillförs som ett stadsbyggnadselement. En viktig del i många kommuners dagvattenstrategi är en sammanställning av roll- och ansvarsfördelningen mellan det allmänna och enskilda och vilka de samhällsekonomiska kostnaderna blir för olika lösningar. I många fall utgör dikningsföretag ofta recipient för dagvatten. Ansvarsfördelningen för kommunerna i förhållande till dikningsföretagens legala status är en viktig fråga i VA-planeringen.

Ett annat begrepp som används i detta sammanhang är dagvattenpolicy, vilket snarare avser riktlinjer och principiella ställningstaganden, analogt med VA-policy enligt denna vägledning. Även begreppet dagvattenplan förekommer, men är inte lika vanligt. En kommunal VA-plan bör utformas så att den även inrymmer allt som ska ingå i en dagvattenstrategi.

▶ VA-utbyggnadsplan

Begreppet VA-utbyggnadsplan avser ofta en plan för utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen, utanför nuvarande verksamhetsområde, inom en angiven planeringsperiod. VA-utbyggnadsplanen kan ses som en handlingsplan inom ramen för kommunens VA-plan. Det finns också andra benämningar på denna typ av styrdokument, t.ex. VA-strategi, och i vissa kommuner benämns detta också enbart VA-plan vilket är missvisande då det enbart berör en del av VA-försörjningen i kommunen.

▶ Strategi för enskilt VA

Nästan alla kommuner har riktlinjer eller policydokument för enskilt VA, ofta framtagna av miljöenheten och beslutade av miljö- och hälsoskyddsnämnden. I några kommuner finns strategier för enskilt VA som inte bara är vägledande utan också innehåller roll- och ansvarsfördelning. I vissa kommuners styrdokument finns dessutom uttryckt en viljeinriktning för hur kommunen ska arbeta och en beskrivning av strategiska vägval för att förbättra situationen vad gäller enskilt VA i kommunen.

Ett styrdokument som inte är en del av VA-planen är den kommunala miljönämndens tillsynsplan som beskriver hur nämnden ska arbeta i sin roll som tillsynsmyndighet. Detta dokument är en plan för myndighetsutövning. Den måste därför vara fristående från en kommunal VA-plan även om tillsyn av VA är en viktig del i arbetet med att säkerställa en hållbar VA-försörjning.

En kommunal VA-plan bör utformas så att den även inrymmer de frågor och områden som en strategi för enskilt VA tar upp.

Bilaga 4. Dokument- och intervjuförteckning

Dokumentförteckning:

- ▶ Tidsplan för VA-plan, 2021
- ▶ Vattenförsörjningsplan för Göteborgsregionen, 2020
- ▶ Utkast på åtgärdsplan ledningsnät, 2020–2023
- ▶ Åtgärdslista, 2020
- ▶ Förnyelseplan ledningsnät, 2021
- ▶ Riktlinjer för VA-sanering, 2015
- ▶ VA taxa, 2020
- ▶ Granskning av VA-försörjningen, 2016
- ▶ Kommunstyrelsens delegationsordning, 2021
- ▶ Organisationsträd, odaterad
- ▶ Internkontrollplan KS, 2021
- ▶ Uppföljning av internkontrollplan, 2020
- ▶ Strategisk plan 2021-2023 Budget 2021
- ▶ Allmänna bestämmelser för användande av Stenungsunds kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning, 2021
- ▶ Dricksvattensmodell, 2015
- ▶ Utkast på dricksvattensmodell, 2021
- ▶ Spillvattenmodell, 2019
- ▶ Plan för framtagande av dagvattenmodell, odaterad
- ▶ Delårsrapport Stenungsunds kommun, 2021
- ▶ Särredovisning VA, 2020
- ▶ Särredovisning VA, 2019
- ▶ Särredovisning VA, 2018
- ▶ Särredovisning VA, 2017
- ▶ Reglemente för kommunstyrelsen, 2019
- ▶ Översiktsplan, 2020
- ▶ Besiktningsintervaller, 2012–2025
- ▶ Havs- och vattenmyndighetens vägledning för kommunal VA-planering, 2014
- ▶ Kompetensförsörjningsplan Stenungsunds kommun, 2021-2023
- ▶ Fördjupad strukturbild för kustzonen GR, Orust, Stenungsund och Uddevalla, 2019

Intervjuförteckning:

- ▶ Kommunstyrelsens presidium, 2021-11-03
- ▶ Sektorchef samhällsbyggnad, 2021-10-29
- ▶ Verksamhetschef Infrastruktur, 2021-10-20
- ▶ Enhetschef underhåll och drift, 2021-10-20
- ▶ Enhetschef planering och projektering, 2021-10-20